

วิถีชีวิตและอัตลักษณ์ของชุมชนคีรีวง

The meanings and way of life of Khiriwong Community

วรรณพร อนันตวงศ์^{1*}, เก็ดถวา บุญปรากฏ² และปัญญา เทพสิงห์³

Wannaporn Anantawong^{1*}, Kettawa Boonprakarn² and Punya Tepsing³

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท หลักสูตรศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

¹ Graduate student, Department of Human and Social Development, Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

² Assistant Professor Ph.D., Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University.

³ รองศาสตราจารย์ ดร., อาจารย์ประจำคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

³ Associate Professor Ph.D., Faculty of Liberal Arts, Prince of Songkla University.

* Corresponding author, E-mail: Yingying_angie@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์แสดงความเป็นชุมชนคีรีวง และการนิยามความหมายของชุมชนคีรีวงดำเนินการวิจัยโดยการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูล 27 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยการนำข้อมูลมาจำแนกหมวดหมู่ตีความสร้างข้อสรุปและนำเสนอผลการวิจัยด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์ ผลการศึกษาพบว่า วิถีชีวิตของชาวบ้านชุมชนคีรีมามีวิถีชีวิตอันเรียบง่าย มีความสัมพันธ์เป็นแบบเครือญาติ มีการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ชาวชุมชนคีรีวงส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี จึงเป็นแบบชาวพุทธ มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน ชาวคีรีวงมีงานบุญประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอดกันมาตั้งแต่ในอดีต ชาวบ้านคีรีวงในอดีตพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่โดยการทำสวนผลไม้เป็นหลักเช่นเดียวกับในปัจจุบัน ชาวบ้านเรียกว่า “สวนสมรม” ซึ่งมีการปลูกพืชผลไม้หลากหลายชนิดรวมอยู่ในพื้นที่เดียวกัน ซึ่งแม้จะเกิดภัยธรรมชาติครั้งใหญ่ขึ้น ชาวบ้านอาศัยภูมิปัญญาแบบชาวบ้านและการพึ่งพิงธรรมชาติจึงทำให้ชาวบ้านสามารถดำเนินวิถีชีวิตได้จนถึงปัจจุบัน ซึ่งกลายเป็นส่วนหนึ่งที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชมชุมชนคีรีวง ในส่วนของการให้ความหมายของชุมชนคีรีวง มีการให้ความหมายให้เป็นพื้นที่ของการเป็นพื้นที่ที่อากาศดีที่สุดในพื้นที่ของการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านจากคนในชุมชนออกสู่คนภายนอก และให้ความหมายของการเป็นพื้นที่ของการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: วิถีชีวิต, อัตลักษณ์, ชุมชนคีรีวง

Abstract

The objective of this study was to explore the way of life showing an identity of Khiriwong Community and the meanings given to the community. Data collected through in-depth interviews conducted with 27 informants were categorized, interpreted, concluded, and presented using descriptive analysis. The findings of the study were as follows. People in Khiriwong live simple lives with kin relationships and depend on each

other. Most of them are Buddhists, thus they have a Buddhist way of life, culture and traditions. They have a Buddhist temple as a spiritual center where they hold traditional ceremonies inherited from the past. People in Khiriwong have always depended mainly on their local resources from the past until the present. They grow various kinds of fruit in the same area called “SuanSomrom” or mixed orchards. Even though they once had a devastating natural disaster, they could use their local wisdoms and dependence on nature to maintain their way of life until now and this has attracted tourists to Khiriwong. Regarding the meanings of this community, it is called a place with the best air quality; a place where local wisdoms are transferred to outsiders; and a tourist place.

Keywords: Way of life, identity, Khiriwong Community

บทนำ

ลักษณะของชุมชน คือการได้มาอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่มของคนในพื้นที่หรืออาณาเขตบริเวณใดบริเวณหนึ่งสมาชิกที่อยู่ในชุมชนความสัมพันธ์ต่อกันทางสังคมมีการติดต่อกระทำระหว่างกันทางสังคม มีความผูกพันทางด้านจิตใจต่อถิ่นที่อยู่อาศัยและมีส่วนกลางกิจกรรมต่างๆเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวมร่วมกัน (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536)

ชุมชนชนบทเป็นชุมชนที่มีสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดกับธรรมชาติ เพราะอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติในการดำรงชีวิต เช่น การใช้ทรัพยากรธรรมชาติสำหรับการสร้างที่อยู่อาศัย อาหารรักษาโรค อาศัยน้ำฝนเพื่อทำการเกษตรกรรม ซึ่งถือว่าเป็นอาชีพหลักของคนที่อยู่อาศัยอยู่ในชุมชนชนบท ในด้านความสัมพันธ์ระหว่างกันของคนในชุมชน ชุมชนชนบทมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ความสัมพันธ์แบบญาติพี่น้อง มีการอยู่ร่วมกันช่วยเหลือและพึ่งพาอาศัยกันและกันตลอดทั้งติดต่อระหว่างกันอย่างใกล้ชิด คนในชุมชนมีวิถีความเป็นอยู่ที่คล้ายคลึงกัน ไม่ว่าจะเป็นทางด้านฐานะทางเศรษฐกิจ การศึกษา วัฒนธรรมศาสนา หรือขนบธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ชุมชนถือว่าเป็นหน่วยทางเศรษฐกิจที่สำคัญ คือเป็นทั้งผู้ผลิตและผู้บริโภค ไม่ว่าจะนำการทำเกษตรเพื่อนำมาใช้ในการบริโภคในครอบครัว หรือนำไปใช้ในกิจกรรมทางสังคมต่างๆ ในการรวมกลุ่มของคุณจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องใช้คนในชุมชนเหล่านั้น ซึ่งจะต้องมีความสัมพันธ์และการกระทำระหว่างกันภายในชุมชน (สมศักดิ์ ศรีสันติสุข, 2536)

ชุมชนในแต่ละท้องถิ่นโดยเฉพาะหมู่บ้านที่ห่างไกลอาจจะมีเงื่อนไขข้อจำกัดด้านที่ตั้งทางภูมิศาสตร์ในแต่ละพื้นที่ มีรูปแบบการทำมาหากินเฉพาะ ด้วยเงื่อนไขสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวิธีการผลิต และยังมีการจัดวางรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับกลุ่มคนในชุมชน บุคคลกับท้องถิ่น รวมทั้งรูปแบบการรู้สึกนึกคิดและระบบการให้คุณค่าเป็นของชุมชนในหมู่บ้านนั้น ๆ และที่สำคัญ คือแต่ละหมู่บ้านจะสะท้อนความรู้สึกนึกคิดในด้านความเชื่อเกี่ยวข้องกับระหว่างตนเองกับบรรพบุรุษ ตนเองกับชุมชน บรรพบุรุษกับชุมชน และเกี่ยวข้องกับตำแหน่งแห่งที่ของหมู่บ้านที่เป็นไปตามเงื่อนไขทางประวัติศาสตร์ของชุมชนท้องถิ่น (อัจฉรา ภาณุรัตน์, 2549)

ในส่วนของวิถีชีวิตและวัฒนธรรมของชาวใต้ นั้น วิถีชีวิตคนใต้ในชนบทเป็นวิถีที่มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกันและอยู่ร่วมกับธรรมชาติมาช้านาน ประกอบด้วยลักษณะภูมิประเทศที่สมบูรณ์ มีทั้งพื้นที่ราบ ป่าไม้ภูเขา หาดทราย น้ำตกทะเลสาบ ทำให้เกิดการประกอบอาชีพประมง เพาะปลูกทางการเกษตร การดำเนินชีวิตอย่างเรียบง่ายที่สอดคล้องกับพื้นที่ถิ่นที่อยู่อาศัย และสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

การประกอบอาชีพนิยมปลูกยางพารา ปลูกปาล์ม ทำประมง ทำสวนผลไม้เช่น เงาะ ทุเรียน มังคุด และ ลองกอง ฯลฯ (ธวัชชัย ท้องสมุทร, 2558)

คีรีวง เป็นหมู่บ้านที่ตั้งอยู่ที่ อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช ประกอบไปด้วย 4 หมู่บ้าน คือ บ้านคีรีวง บ้านคีรีทอง บ้านขุนคีรี และบ้านคีรีธรรม ชุมชนคีรีวงมีความพิเศษด้านภูมิศาสตร์โดยตั้งอยู่บนพื้นที่ราบแอ่งกระทะซึ่งรายล้อมไปด้วยภูเขาสูง อันได้แก่ เขาใหญ่ เขาหน้าลอน เขาในไฮ และเขาสนสวรรค์ ทั้งยังมีลำธารไหลทอดผ่านกลาง หมู่บ้านตลอดแนว นอกจากนี้ ชุมชนคีรีวงยังตั้งอยู่ในเขตภูมิอากาศแบบคาบสมุทร ได้รับอิทธิพลจาก ลมมรสุมทั้งจากฝั่งทะเลอันดามันและฝั่งอ่าวไทย ทำให้ในแต่ละปีจึงมีเพียง 2 ฤดูกาล คือ ฤดูร้อนและฤดูฝน โดยฤดูฝนจะกินระยะเวลาจนถึง 9 เดือน ชุมชนคีรีวงจึงมีปริมาณน้ำฝนอยู่ในเกณฑ์สูง ด้านการประกอบอาชีพชาวคีรีวงส่วนมากเป็นเกษตรกร

ชาวบ้านคีรีวงในอดีตพึ่งพาทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่โดยการทำสวนผลไม้เป็นหลักเช่นเดียวกับในปัจจุบัน ชาวบ้านเกือบทุกหลังคาเรือนมีสวนผลไม้เป็นของตนเอง วิธีการเพาะปลูกซึ่งเป็นที่นิยมมากในสมัยก่อนคือ “สวนสมรม” หมายถึง สวนที่มีผลไม้มานานาชนิดปลูกรวมกันโดยอาศัยทำเลบริเวณเชิงเขาเพื่อให้ความอุดมสมบูรณ์ของป่าธรรมชาติช่วยเกื้อหนุนผลผลิตที่ปลูก ต่อมาคนรุ่นหลังเริ่มคัดเลือกเมล็ดจากต้นพันธุ์ดีจากภายนอกมาขยายพันธุ์ปลูกเพิ่มเติม ทำให้ผลผลิตด้านการเกษตรของคีรีวงมีคุณภาพสูงขึ้น จนเป็นที่ต้องการของตลาดจำนวนมาก ทำให้ในปัจจุบัน ผลผลิตของชาวคีรีวงเปลี่ยนแปลงไปเป็นการผลิตเพื่อการค้ามากขึ้น ต่างจากสมัยก่อนที่มักเป็นการผลิตแล้วนำไปแลกเปลี่ยนเพื่อการยังชีพ การดำเนินชีวิตเท่านั้น โดยพืชพันธุ์ที่นิยมปลูกกันมาก ได้แก่ สะตอ ลูกเนียง หมาก ขนุน จำปาตะ ทุเรียน ลองกอง ลางสาด มังคุด เงาะ เป็นต้น โดยผลไม้ที่มีชื่อเสียงและคุณภาพสูงคือ มังคุด (ธวัช ลำภูศรี, 2561)

การท่องเที่ยวในปัจจุบันไม่ใช่แค่การแค่เที่ยวชมสถานที่ต่างๆ แต่จะมีกิจกรรมต่างๆ ให้นักท่องเที่ยวได้มีส่วนร่วมด้วย และยังมี การนำทรัพยากรในพื้นที่ที่ชุมชนมีมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เพื่อดึงดูดใจนักท่องเที่ยว เนื่องจากการท่องเที่ยวในปัจจุบันเป็นหนึ่งในรายได้หลักของประเทศ และเป็น การส่งเสริมอาชีพเพื่อสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนอีกด้วย จึงทำให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวที่หลากหลาย ไม่ว่าจะเป็นการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เป็นต้น โดยนักท่องเที่ยวสามารถเรียนรู้วิถีชีวิต ประเพณีวัฒนธรรม และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่อย่างเกิดประโยชน์ ซึ่งสามารถสร้างความเพลิดเพลินให้กับนักท่องเที่ยว และสามารถรักษาสิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวได้ สร้างรายได้ชุมชนและส่งเสริมการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในแหล่งท่องเที่ยวนั้นๆอย่างไรก็ตามเมื่อมีการท่องเที่ยวเข้ามาทำให้คนในชุมชนหันไปประกอบอาชีพ มีการสร้างบ้านเรือนที่อยู่อาศัยเพื่อเป็นธุรกิจที่พัก มีการประกอบของที่ระลึก หรือสินค้าที่บ่งบอกถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ทำให้เกิดการกระจายรายได้ ก่อให้เกิดการพัฒนาอย่างรวดเร็ว มีสิ่งอำนวยความสะดวกมากขึ้น มีการปรับปรุงภูมิทัศน์ของชุมชนให้เหมาะสมเพื่อรองรับการท่องเที่ยวได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาวิถีชีวิตและคุณลักษณะที่แสดงถึงตัวตนของชุมชนคีรีวง

แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิด

แนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ผู้วิจัยใช้แนวคิดดังนี้

1. แนวคิดวิถีชีวิต

วิถีชีวิตหมายถึงแนวทางการดำเนินชีวิตของผู้คนในชุมชนท้องถิ่นนั้นๆ โดยการสะท้อนพฤติกรรมต่างๆ ที่แสดงถึงทัศนคติค่านิยมวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีศีลธรรมและคุณธรรมจนกลายเป็นแบบแผนกฎเกณฑ์ที่สามารถร่วมกันปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง

ฟวงเพเซอร์ สุรัตน์ภัก (2544) ได้แสดงแนวคิดเกี่ยวกับวิถีชีวิต (Way of life) ไว้ว่า วิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคมถูกกำหนดโดยวัฒนธรรมของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตายตั้งแต่ตื่นนอนจนเข้านอนพฤติกรรมต่างๆ ที่มนุษย์ทำไม่ว่าจะเป็นการแปรงฟันสวมใส่เสื้อผ้าเครื่องประดับตลอดจนการเล่นกีฬา ดูโทรทัศน์ ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้นวัฒนธรรมเป็นตัวกำหนดรูปแบบของครอบครัวเศรษฐกิจการปกครองการศึกษาศาสนาเป็นต้นวัฒนธรรมจะกำหนดว่าสิ่งใดดีสิ่งใดไม่ดีสิ่งใดถูกสิ่งใดผิดรวมทั้งเป้าหมายในชีวิตว่าควรเป็นอย่างไรฉะนั้นกิจกรรมทุกอย่างของมนุษย์ไม่ว่าจะเป็นการกินการดื่ม การพูด การอ่าน การเขียนการคิดการทำงานการเล่นการติดต่อสัมพันธ์ล้วนแล้วแต่เป็นเรื่องของวัฒนธรรมทั้งสิ้นวัฒนธรรมจึงเป็นวิถีชีวิตของมนุษย์ในสังคม

วิถีชีวิตของคนถูกกำหนดให้แตกต่างกันด้วยวัฒนธรรมของสังคมนั้นๆ เช่น ชาวเขาก็แตกต่างจากชาวเมืองคนไทยอิสลามก็แตกต่างจากคนไทยพุทธดังนั้นวิถีชีวิตของชาวไทยหรือต่างชาติก็จะมีวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะของตนเองจึงไม่ถือว่าวัฒนธรรมของใครสูงหรือต่ำล้าหลังป่าเถื่อนกว่าอีกวัฒนธรรมหนึ่งและวิถีชีวิตของคนในสังคมนั้นย่อมมีการเปลี่ยนแปลงไปตามยุคสมัยและขึ้นอยู่กับวัฒนธรรมของแต่ละสังคมจำเป็นที่ต้องเรียนรู้ปรับตัวให้สอดคล้องกับสิ่งใหม่ๆ เพื่อการอยู่รอดแต่สิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตคือคตินิยมเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีรวมทั้งปัจจัยสี่จึงทำให้มนุษย์จำเป็นต้องการแลกเปลี่ยนการผลิตซึ่งกันและกันในชุมชน (สุพัตรา สุภาพ, 2541)

วิถีชีวิตจึงเป็นการสรุปความคิดและแนวการปฏิบัติตนของชุมชนนั้นๆ ซึ่งโดยทั่วไปแต่ละชุมชนจะมีวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนนั้นๆ ที่มีคุณค่าเกิดจากการรวบรวมจากประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญแก่ความเป็นคนและหล่อหลอมกลมกลืนกันในชุมชนซึ่งก่อให้เกิดแรงผลักดันในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญซึ่งหากต้องการเข้าใจชุมชนจะต้องศึกษาประวัติศาสตร์ความเป็นมาและวิถีชีวิตของชุมชนนั้นๆ (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2540)

ผู้วิจัยใช้แนวคิดวิถีชีวิต ในการศึกษาวิถีชีวิตของชุมชนคีรีวง วิถีทางและแบบฉบับในการดำเนินชีวิตของชุมชน การให้ความหมายของชุมชนคีรีวง ซึ่งชาวบ้านใช้วิถีชีวิตแบบสุขสงบ มีการดำเนินชีวิตอย่างพอเพียง มีความสัมพันธ์แบบเครือญาติ และท่ามกลางพื้นที่และทรัพยากรที่มี

2. แนวคิดอัตลักษณ์

Woodward (1997) ได้อธิบาย อัต - ลักษณะ คือ สิ่งที่เรารับรู้ตนเองว่า เราคือใคร และเราดำเนินความสัมพันธ์กับคนอื่น ๆ ตลอดจนโลกที่แวดล้อมตัวเราอยู่อย่างไร อัตลักษณ์ คือ สิ่งที่กำหนดทางเดินให้กับเรา เป็นสิ่งที่บ่งบอกว่า ใครเป็นพวกเดียวกับเรา และใครที่แตกต่างจากเรา กล่าวโดยอีกนัยหนึ่ง อัตลักษณ์เกิดจากการนิยามว่าตัวเองคือใคร มีความเป็นมาอย่างไร แตกต่างจากคนอื่นในสังคมอย่างไร และใช้อะไรเป็นเครื่องหมายในการแสดงออกของอัตลักษณ์ดังกล่าว

งานวิจัยของ อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2548) ได้ให้ความหมายของอัตลักษณ์ว่า หมายถึง การนิยาม

ตัวตนของตนเอง ไม่ใช่ผู้อื่นนิยม ความคิดเรื่องอัตลักษณ์จึงช่วยให้เข้าใจมุมมองที่แตกต่างในสังคม ซึ่งแสดงให้เห็นว่า อัตลักษณ์เป็นสิ่งที่ตัวบุคคลซึ่งเป็นเจ้าของอัตลักษณ์นั้นๆ สามารถกำหนด และให้ความหมายด้วยตนเองได้ โดยไม่จำเป็นว่ามีความแตกต่างกับบุคคลอื่น ในงานวิจัยของ ฉลาดชาयरมิตานนท์ (2540) ได้กล่าวไว้ว่า อัตลักษณ์ หมายถึง สิ่งที่เรารู้สึกว่าเป็น พวกเรา แตกต่างจากเขา พวกเขา หรือ คนอื่น อัตลักษณ์ไม่จำเป็นต้องมีหนึ่งเดียว แต่อาจมีหลายอัตลักษณ์ที่ประกอบขึ้นมาเป็นตัว พวกเรา อัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่ตามธรรมชาติ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นโดยสังคม อัตลักษณ์จึงจำเป็นต้องมีกระบวนการสร้างความเหมือนระหว่าง พวกเรา หรือ คนอื่น หรือ กระบวนการสร้างอัตลักษณ์เกิดควบคู่กันไป ยังมีงานวิจัยของ นิยามาล อาแย (2552) มองว่าการดำรงของตัวตนกลุ่มคนผ่านมุมมองการให้คุณค่าและความหมาย มีการนิยามว่าตัวเองเป็นใคร และเขามีการมองคนอื่นอย่างไร ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของกลุ่มของบริบทสังคมนั้นๆ ด้วย เป็นการนิยามตนเองรวมถึงการนิยามผู้อื่นในแบบลักษณะเดียวกัน โดยที่ความหลากหลายมีการผูกติดกับพื้นที่และบริบทใกล้เคียงนั้นด้วย หรือในบางครั้งการนิยามตัวตน จึงเปรียบเสมือนกับการสถาปนาตนเอง และสร้างอัตลักษณ์ให้กับกลุ่ม โดยเริ่มจากตัวบุคคลนั่นเอง

จากแนวคิดอัตลักษณ์ผู้วิจัยนำมาวิเคราะห์ ถึงลักษณะของชุมชนศิรัวงในการที่เป็นชุมชนที่พึ่งพิงธรรมชาติใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน และการใช้ภูมิปัญญาแบบชาวบ้านที่มีมาตั้งแต่ในอดีต สร้างความน่าสนใจให้กับชุมชนศิรัวง

3. แนวคิดเรื่องพื้นที่ของ Lefebvre (1991)

Lefebvre (1991) ได้อธิบายว่า พื้นที่นั้นถูกสร้างโดยการผ่านเวลา และมักจะแสดงตัวเองในฐานะที่เป็นเหมือนดังชิ้นส่วนที่มาประกอบเข้าด้วยกันโดยการเชื่อมสัมพันธ์กันด้วยเวลา ดังนั้นแต่ละพื้นที่จึงมีลักษณะทางประวัติศาสตร์ของตนเองประวัติของพื้นที่จึงไม่ใช่สิ่งอื่นใดนอกจากประวัติศาสตร์ของการดำรงอยู่ของพื้นที่ และเป็นผลผลิตหรือสิ่งที่ถูกผลิต จากกิจกรรมที่รวมเอาเศรษฐกิจและเทคโนโลยีซึ่งงานวิจัยของ ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร (2549) แสดงให้เห็นว่าพื้นที่ต่าง ๆ ในสังคมที่ถูกเก็บกดปิดกั้นไว้หรือเป็นพื้นที่ที่ไม่ได้รับความสนใจศึกษาจากทางวิชาภูมิศาสตร์ ไม่ว่าจะ เป็น ภูมิศาสตร์ทางการเมือง ภูมิศาสตร์ทางกายภาพหรือภูมิศาสตร์มนุษย์ แต่เป็นพื้นที่ที่สำคัญเกี่ยวข้องและเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวันของคนในสังคม ซึ่งเป็นการศึกษาพื้นที่โดยตรง กระบวนการ ขั้นตอน และรายละเอียดในการผลิต/สร้าง พื้นที่เหล่านี้ขึ้นมา เป็นการศึกษพื้นที่ในฐานะที่เป็นผู้กระทำเป็นตัวสร้างเอกลักษณ์ความหมายให้กับคนในสังคม ในส่วนของ ธงชัย วิจิตรกุล (2534) ได้กล่าวไว้ว่าพื้นที่ทุกตารางนิ้วบรรจุด้วยความหมายมากมาย ซึ่งความหมายต่าง ๆ นั้นไม่ได้เลื่อนลอยไร้ทิศทางแต่กลับถูกกำหนดทิศทางด้วยการสร้างกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ก่อให้เกิดความหมายนั้นมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ยอมรับ ด้วยความหมายและนัยที่หลากหลาย บนเงื่อนไขทั้งสองที่สอดรับและขัดแย้งความหมายจึงผันแปรไปตามผู้แสดงตัวตนทางความคิดพฤติกรรมในฐานะที่เป็นเจ้าของพื้นที่

โดยผู้วิจัยใช้แนวคิดเรื่องพื้นที่ของ Lefebvre (1991) อธิบายการให้ความหมายของชุมชนศิรัวง ถึงการเป็นพื้นที่ต่างๆ มุมมองของผู้คนที่มีความสัมพันธ์กับชุมชนศิรัวงในบริบทต่างๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

ผู้วิจัยใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้

1. พื้นที่ที่ใช้ในการวิจัย หมู่บ้านคีรีวง ต.กำโลน อ.ลานสกา จ.นครศรีธรรมราช
2. ผู้ให้ข้อมูลที่ใช้ในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ เป็น ชาวบ้านในชุมชน เจ้าหน้าที่การท่องเที่ยว

ผู้ประกอบการธุรกิจค้าขายและที่พัก นักท่องเที่ยว จำนวน 27 คน

3. การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เก็บข้อมูลภาคสนามจากการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และแนวทางการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากผู้ให้ข้อมูลในประเด็นการศึกษาวิถีชีวิตและการให้ความหมายชุมชนคีรีวง ใช้วิธีตรวจสอบแบบสามเส้าด้านแหล่งข้อมูลจากบุคคล สถานที่ และระยะเวลา ในขณะที่เก็บข้อมูลภาคสนามเพื่อให้ข้อมูลที่ได้รับมีความน่าเชื่อถือ

4. วิเคราะห์ข้อมูลโดยนำข้อมูลที่ได้จากเอกสาร การสังเกต และสัมภาษณ์มาจำแนกหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ นำมาตีความ สร้างข้อสรุป และนำเสนอด้วยวิธีพรรณนาเชิงวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนคีรีวง

ชุมชนคีรีวงเป็นชุมชนที่เก่าแก่อายุมากกว่า 200 ปี แต่เดิม ชุมชนนี้มีชื่อว่า บ้านขุนน้ำ เพราะตั้งอยู่ใกล้ต้นน้ำจากยอดเขาหลวง เป็นชุมชนเก่าแก่ที่อพยพไปอาศัยอยู่เชิงเขาหลวง ตำบลกำโลน อันเป็นเส้นทางเดินขึ้นสู่ยอดเขาหลวงยอดเขาที่สูงที่สุดในภาคใต้ ชาวบ้านมีวิถีชีวิตที่สงบสุขแบบเครือญาติ อาชีพหลักคือการทำสวนผลไม้ผสม เรียกว่า “สวนสมรม” เช่น มังคุด เงาะ ทุเรียน สะตอ ชุมชนบ้านคีรีวง

หมู่บ้านคีรีวง มีลำคลองไหลผ่านหมู่บ้านหลายสายด้วยกัน แต่ในปัจจุบันเหลืออยู่เพียง 3 สายเท่านั้นเนื่องจากลำคลองบางสายได้ตื้นเขินลงไป ลำคลองทั้ง 3 สาย ได้แก่ คลองปง คลองท่าหา และคลองท่าชาย ลำคลองทั้งสามไหลมาบรรจบรวมกันที่หน้าหมู่บ้านมีชื่อว่า “คลองท่าดี” ซึ่งเดิมมีชื่อว่า คลองขุนน้ำ โดยเปลี่ยนชื่อเป็นคลองท่าดีในปัจจุบัน หลังจากเกิดอุทกภัยในปี พ.ศ. 2531 โดยกรมชลประทาน แต่ผู้สูงอายุชาวบ้านยังคงเรียกคลองขุนน้ำจนถึงปัจจุบัน คลองท่าดีเป็นลำคลองขนาดใหญ่ที่สุดซึ่งไหลลงทะเลที่บ้านปากนครและปากพนัง ชาวบ้านจึงใช้เป็นเส้นทางในการคมนาคมขนส่งโดยใช้เรือเหาะเป็นพาหนะในการ เดินทาง และใช้เรือเหาะในการบรรทุกผลไม้และพืชสวนต่าง ๆ อีกมากมาย เช่น มังคุด เงาะ ทุเรียน สะตอ และหมาก เพื่อไปแลกเปลี่ยนกับข้าวสาร เกลือ กะปิ และอาหารทะเลอื่น ๆ กับชาวอำเภอหัวไทรและชาวอำเภอปากพนังโดยชาวคีรีวงเรียกพวกเขาว่า “พวกนอก” และเรียกตัวเองว่า “พวกเหาะ” จากการติดต่อปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันจนเกิดคำเรียนขานใหม่ ว่า “เกลอเขา เกลอล”

ในอดีต ช่วงก่อน พ.ศ. 2505 ชาวบ้านคีรีวงติดต่อกับโลกภายนอกโดยทางน้ำเป็นหลัก มีพาหนะคือ “เรือเหาะ” การติดต่อกับภายนอกด้วยการใช้เรือนี้ส่วนใหญ่ เป็นการลำเลียงผลไม้ที่ ผลิตได้ เช่น ทุเรียน มังคุด สะตอ ลูกเนียง หมาก และพลู ไปแลกเปลี่ยนข้าวปลาอาหารอื่นๆ บริเวณอำเภอปากพนัง อำเภอหัวไทร และอำเภอเชียรใหญ่ ส่วนการแลกเปลี่ยนสินค้าโดยอาศัย เส้นทางบกก็มีอยู่บ้างแต่น้อยมาก เพราะส่วนใหญ่เป็นเส้นทางที่ต้องบุกผ่านโคลนและพื้นที่สูงชัน อย่างไรก็ตาม อุทกภัยครั้งใหญ่ใน พ.ศ. 2505 ทำให้ลำน้ำที่เป็นเส้นทางสัญจรหลักตื้นเขิน จนไม่สามารถใช้ได้อีก ชาวคีรีวงจึงหันมาบุกเบิกเส้นทางบกแทน โดยพยายามสร้างถนนออกจากหมู่บ้านเพื่อเชื่อมต่อกับถนนภายนอกด้วยการใช้ภูมิปัญญาของชาวบ้านโดยการร่วมกันใช้ไม้ทำสะพานทางเข้าออก

หมู่บ้านคีรีวงมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่สมบูรณ์ พืชพันธุ์ต่างๆ สามารถเจริญเติบโตได้ดี ดังนั้นชาวบ้านส่วนใหญ่จึงประกอบอาชีพทำสวนผลไม้ซึ่งเรียกว่า “สวนสมรม” บ่งบอกถึงวิถีชีวิตและความ เป็นอยู่ของชาวคีรีวงสวนสมรมมีความเก่าแก่กว่าหลายร้อยปีโดยมีการสันนิษฐานกันว่ามีการทำสวนสมรมมา ตั้งแต่บรรพบุรุษซึ่งลักษณะของสวนสมรมที่ว่านั้น มีเอกลักษณ์พิเศษที่แตกต่างจากสวนผลไม้อื่นๆ ทั่วไป ที่ชาวบ้านมีการนำเอาพืชไม้ผลหลากหลายสายพันธุ์มาปลูกรวมไว้ภายในสวนแห่งเดียว ด้วยความแตกต่าง และวิธีการปลูกพืชพรรณที่ไม่เหมือนใคร หากเข้าไปในสวนสมรมมองถ้าดูเผินๆ แสบแยกไม่ออกระหว่าง สวนกับป่าไม่มีความแตกต่างกันเลย ยิ่งถ้าไม่มีความรู้ทางกายภาพต้นผลไม้ต่างๆ ว่าเป็นอย่างไรก็อาจจะ ไม่รู้เลยว่าบริเวณนี้เป็นสวนผลไม้ ซึ่งสาเหตุที่ชาวบ้านทำสวนสมรมแบบนี้เพราะต้องการที่จะอยู่กับ ธรรมชาติ ด้วยการทำสวนผลไม้ผสมผสานกับผืนป่าเพื่อรักษาสมดุลของระบบนิเวศ โดยเลือกปลูกพันธุ์พืช ต่างๆ แซมไปกับต้นไม้ที่มีอยู่เดิมจึงมองเหมือนสวนในป่าใหญ่ กลายเป็นทุนทางทรัพยากรที่มีอยู่อย่าง สมบูรณ์ในพื้นที่ บ่งบอกถึงความมีวิถีชีวิตอันเรียบง่ายและสงบ ความสัมพันธ์ของชาวบ้านเป็น แบบเครือญาติ พี่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน ชาวชุมชนคีรีวงนับถือศาสนาพุทธ วิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี จึงเป็นแบบชาวพุทธ มีวัดเป็นศูนย์รวมจิตใจของชาวบ้าน ชาวคีรีวงจึงมีงานบุญประเพณีที่ปฏิบัติสืบทอด กันมาตั้งแต่ในอดีต ได้แก่ งานทำบุญอาบน้ำคนแก่ (บุญเดือนห้า, สงกรานต์) งานเข้าพรรษา (บุญเดือน แปด) งานบุญวันสารท (บุญเดือนสิบ) และงานบุญออกพรรษา(เดือนสิบเอ็ด) มีงานพฤศจิกายนรำลึก เพื่อ รำลึกถึงเหตุการณ์จากภัยธรรมชาติเมื่อปี พ.ศ. 2531 ซึ่งจะเห็นได้ว่า ชาวบ้านได้ให้ความสำคัญจาก บทเรียนในอดีตจากที่วิถีการดำเนินชีวิตมีการดำเนินชีวิตแบบชาวสวนทั่วๆ ไป จึงหันกลับมาสนใจถึง การอยู่ร่วมและพึ่งพิงกับธรรมชาติ และมีการคิดหาวิธีการต่างๆ เพื่อให้ตนเองอยู่รอดในพื้นที่เดิม ซึ่งจากเดิมภาครัฐมองว่าไม่เหมาะกับการเป็นพื้นที่ที่อยู่อาศัย ชาวบ้านจึงมีการคิดหาวิธีการพึ่งพิง ธรรมชาติโดยไม่ทำลายธรรมชาติ กลายเป็นวิถีชีวิต การนำไปสู่การก่อเกิดภูมิปัญญามากมายที่ถ่ายทอด กันมาจากรุ่นสู่รุ่น ภายใต้ทรัพยากรอันมีค่าที่มีอยู่ในชุมชน จนกลายเป็นจุดเด่นมีความเชื่อมโยงสัมพันธ์กับ การท่องเที่ยวในปัจจุบันได้ ซึ่งวิถีชีวิตความเป็นอยู่จากในอดีตดังเสียงสะท้อนจากผู้คนหลากหลาย ดังนี้

“...ยายเกิดที่นี้อยู่ที่นี่มานาน คนเมื่อก่อนทำสวน เขาปลูกกันหลายอย่าง มังคุด พุเรียน สะตอ หมาก มีหมด ปลูกขายกันมานานนะลูก เมื่อก่อนก็เดินขึ้นเขากัน เดินอย่างเดียวไม่มีรถ...” (ยายมัย, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...จำได้ตอนเด็กๆ ไปช่วยตาเก็บมังคุดในสวน เก็บบ้างเล่นบ้าง โดนไม้ไผ่บาดที่เท้า ตาก็เอา เปลือกมังคุดมาใส่แผลให้...” (น้ำพร, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...เมื่อก่อนไม่มีทางรถ มีแต่ทางเดิน ทางเรือ ต้องหามังคุดลงจากบนเขา เออลงมาเป็นแข่งๆ เออลงมาขายที่ตลาด ชาวบ้านเก็บเสร็จ ก็หาลงมาทั้งหมดนั้น โดยเฉพาะช่วงฤดูกาลผลไม้เนาะ ออกผล เยอะ ก็ได้ไปเยอะ พอดีขึ้นมาหน่อยก็มีรถมอเตอร์ไซด์คันใหญ่ๆ ที่เขาใช้ขึ้นเขาได้มาช่วยผ่อนแรง ..” (ลุงดี, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...แต่ก่อนเลยใช้ทางเรือขนผลหมากรากไม้ ไปแลกกับคนปากพนัง เมื่อก่อนหน้าวัดคีรีวงเป็น ทำน้ำ เราก็จะเรียกว่า ทำหน้าวัดคีรีวง...” (พี่เอ, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...ยายเพิ่งมาจากวัด ยกปืนโตไปวัดมา ที่วัดคนเยอะ นี่ก็เพิ่งเสร็จ...” (ยายเมียด, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...สมัยลูกเด็กๆ เเท่าที่จำความได้ 8 – 10 ขวบ ไปเที่ยวที่วัด เห็นพระในวัดใช้ใบไม้เปลือกที่เป็น สีเหลือง ย้อมผ้าจีวร...” (ลุงสมปอง, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...เราทำสวนกันส่วนใหญ่ ทำกันมานานตั้งแต่บรรพบุรุษ ชาวบ้านที่นี่ทำสวนสมรม มีหลายอย่าง ในสวน พอผลออกก็แบ่งกินเก็บขาย...” (พี่ชัย, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...เมื่อก่อนบ้านป่าอยู่ในคลองโน้นลูก ก็เมื่อก่อนคลองที่ลูกเห็น ตรงนั้นไม่ได้เป็นคลอง ตรงนั้น ณะบ้านป่า บ้านญาติๆ บ้านชาวบ้านทั้งนั้น ตั้งอยู่เต็มไปหมด แต่ตรงนี้แหละเป็นคลอง อ้อมเรียบ มาข้างๆวัด ตอนนั้นน้ำมา ปี 2531 นั้นแหละ บ้านป่าก็ไปหมดเลย น้ำกวาดไปหมด หลายหลัง...” (ป้าพา, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...วันนี้ที่วัดมีงานประจำปี จัดขึ้นเพื่อรำลึกถึงอดีตเจ้าอาวาสวัดศรีวง...” (ป้าไพ, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...น้ำท่วมปี 31 ครั้งนั้นหนักมากๆ น้ำเยอะมาก ยายเก็บอะไรไม่ทันเลย เพราะน้ำมาเร็ว ชลประทานเขาเข้ามาทำให้ ถมดินให้ ยายก็อยู่ต่อที่นี่แหละ ไม่ไปไหน ทำสวนต่อ...” (ยายหิ้น, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...ไม่ใช่แค่สิ่งปลูกสร้าง ผู้คนก็ล้มหายตายจากไปพร้อมกับน้ำป่า ทุกอย่างราบไปหมด เหลือแค่ วัดที่คอยยึดเหนี่ยวจิตใจของเราไว้ด้วยกัน...” (ลุงยัน, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...จริงๆ เราทำสวน สวนสมรม ปลูกหลายอย่าง เช่น ทุเรียนมีเยอะ เราก็เอามาทำทุเรียนกวน แต่ตั้งแต่เกิดเหตุการณ์ปี พ.ศ. 2531 เรามีการรวมตัวกัน ผู้หญิงนี้แหละเรามารวมๆกัน ทำทุเรียน กวน เก็บไว้กินได้นาน...” (พี่เหม้ม, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

จากคำกล่าวข้างต้น เป็นส่วนหนึ่งของเสียงสะท้อนอันหลากหลายของผู้คนที่มีการดำเนินชีวิตอาศัยอยู่ในพื้นที่ชุมชนศรีวง ที่เล่าผ่านความทรงจำ คำบอกเล่าของบรรพบุรุษ ที่ชี้ให้เห็นถึงวิถีชีวิตของชุมชนตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน ที่วิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนศรีวง มีวิถีชีวิตแบบเรียบง่าย ตามแบบฉบับวิถีชาวบ้านทั่วไป ประกอบอาชีพทำสวน ซึ่งเรียกว่าสวนสมรม คนส่วนใหญ่มีความสัมพันธ์กันแบบพี่น้อง เครือญาติ พี่พวอาศัยกันและกัน พี่พวอาศัยธรรมชาติ ตามสภาพพื้นที่ ที่มีทรัพยากรที่สามารถใช้ประโยชน์ได้อย่างเต็มที่ จนกลายเป็นภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตที่มีการปรับตัวจากบทเรียนจากการประสบการณ์ภัยธรรมชาติในอดีตที่เกิดขึ้น นำมาซึ่งการปรับตัวในการพึ่งพิงธรรมชาติ ซึ่งกลายเป็นจุดเด่นของชุมชนเอง ซึ่งปัจจุบันมีความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว

2. การนิยามความหมายของชุมชนคีรีวง

ในส่วนนี้เป็นการนิยามความหมายของชุมชนคีรีวงจากมุมมองของชาวบ้านเอง และจากนักท่องเที่ยวจากต่างถิ่นดังนี้

2.1 เป็นพื้นที่ของที่มีอากาศดีที่สุด

คีรีวง เป็นพื้นที่ที่เรียกได้ว่ามีอากาศบริสุทธิ์ติดอันดับต้นๆ ของประเทศจากการตรวจวัดค่ามาตรฐานอากาศของสำนักจัดการคุณภาพอากาศและเสียง กรมควบคุมมลพิษเมื่อปี 2552 พบว่ามีอากาศที่บริสุทธิ์กว่ามาตรฐานถึง 100 เท่า ที่ "หมู่บ้านคีรีวง" เป็นดินแดนที่ว่ากันว่า "อากาศดีที่สุดในประเทศไทย" กลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสุขภาพแห่งหนึ่ง ที่นำไปสัมผัสอย่างยิ่ง ดังเสียงสะท้อนของผู้คนที่ได้เข้ามาเที่ยวชม และสูดอากาศบริสุทธิ์ที่หมู่บ้านคีรีวงแห่งนี้

"...มาครั้งนี่มาพักผ่อน มาสูดโอโซนธรรมชาติ อากาศดี บรรยากาศดี..."

(รุ่ง, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

"...เพื่อนมาครั้งก่อนโน้น เพื่อนถ่ายรูปไปให้เห็นเป็นที่ที่อากาศดีที่สุด เราก็มานั่ง..."

(วรรณ, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

"...กรมควบคุมมลพิษ ได้เข้ามาตรวจค่ามาตรฐานของอากาศ ที่นี้เป็นที่ที่มีอากาศดีที่สุด จนกลายเป็นใครๆก็มาคีรีวง แล้วต้องถ่ายรูปกลับไป..."

(ปราง, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

"...พี่ภูมิใจ ชาวบ้านเองคนอื่นเขาก็ภูมิใจ ที่ชุมชนของเราเป็นที่ที่อากาศดีที่สุด มีอากาศบริสุทธิ์ให้สูดดมกัน แล้วทุกคนที่มาที่นี่ก็จะได้สูดอากาศบริสุทธิ์..."

(นัย, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

จากเสียงสะท้อนดังกล่าว ชุมชนคีรีวงถูกให้นิยามความหมายว่า เป็นพื้นที่ที่มีอากาศดีที่สุดในประเทศไทย ซึ่งอาจจะมาจากสภาพอากาศ ภูมิทัศน์ สภาพพื้นที่ตั้งอยู่เชิงเขา มีป่าไม้ปกคลุม จึงทำให้อากาศในบริเวณนั้น เป็นอากาศที่บริสุทธิ์ และเป็นการบอกต่อของผู้คนที่มาเที่ยวชม ชาวบ้านที่อาศัยอยู่ในชุมชนต่อกัน จึงทำให้คีรีวงกลายเป็นพื้นที่ของที่มีอากาศดีที่สุด

2.2 เป็นพื้นที่ของการถ่ายทอดวิถีชีวิตภูมิปัญญา

ชุมชนคีรีวง เป็นชุมชนเก่าแก่ที่มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องและพึ่งพิงธรรมชาติด้วยวิถีชีวิตที่ต้องอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติ จึงก่อให้เกิดภูมิปัญญาต่างๆมากมาย ที่ได้จากการปรับตัวและเรียนรู้ธรรมชาติ ชุมชนคีรีวงจึงกลายเป็นพื้นที่ของการถ่ายทอดภูมิปัญญาที่เกิดวิถีชีวิตของคนในชุมชนคีรีวงเอง ผู้คนที่สนใจเที่ยวชมและคณะศึกษาดูงานจากที่ต่างๆ เกิดเป็นพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนถ่ายทอดภูมิปัญญาออกสู่สังคมภายนอกก่อให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน จากเสียงสะท้อนส่วนที่ดังนี้

"...วันนี้ครูพานักเรียนมาดูงานค่ะ ครูเลือกที่นี่เพื่อที่จะพาเด็กๆมาเรียนรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน และสิ่งที่เป็นประโยชน์จากธรรมชาติ วันนี้ทางชุมชนจะสาธิตการทำสบู่เปลือกมังคุด เด็กก็สนใจที่จะดูกัน ให้เด็กๆ ได้มองเห็นว่าชุมชนแห่งนี้มีภูมิปัญญาต่างๆมากมาย..."

(สุข, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...วันนี้พี่มาเป็นผู้ถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้านคีรีวงค่ะ จะสาธิตการทำสบู่เปลือกมังคุดพร้อมกับพานักเรียน กับผู้สนใจชมโรงทำสบู่ค่ะ...” (นัท, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...คีรีวงมีของที่ทำจากวัสดุธรรมชาติหลายอย่าง มี สบู่มังคุด ผ้ามัดย้อม ตะไคร้ไผ่ขี้เหล็ก ทุเรียนกวน ทุกอย่างล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่อยู่ในชุมชนเราทั้งนั้น...”
(เทน, สัมภาษณ์วันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561)

“...วันนี้มาถึงคีรีวงแล้วต้องซื้อทุเรียนกวนกลับไปฝากเพื่อนๆ กับที่บ้าน ทุเรียนกวนที่นี่ไม่เหมือนที่อื่นห่อกับกาบหมาก..” (โยช, สัมภาษณ์วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

“...ผมมาศึกษาดูงานคับ โรงเรียนพามาศึกษาดูงาน การทำผ้ามัดย้อมคีรีวงครับ...”
(ชาวิน, สัมภาษณ์วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

จากเสียงสะท้อนที่กล่าวมาเชื่อมโยงถึงการนำวิถีชีวิตที่เป็นแบบพึ่งพิงธรรมชาติ ใช้ทรัพยากรจากธรรมชาติให้เกิดประโยชน์ จนกลายเป็นภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น และถ่ายทอดต่อให้ผู้อื่นๆ ภายนอกได้รับรู้ว่าชุมชนคีรีวงเป็นพื้นที่การถ่ายทอดวิถีชีวิตภูมิปัญญาจากคนในชุมชนคีรีวงสู่คนภายนอก

2.3 เป็นพื้นที่ของการท่องเที่ยว

การท่องเที่ยว (Tourism) คือ กิจกรรมอย่างหนึ่งที่มีมนุษย์นอกเหนือจากการดำเนินชีวิตประจำวัน และการกระทำกิจกรรมเพื่อตอบสนองความต้องการพื้นฐานอื่นๆ เป็นกิจกรรมที่มีมนุษย์กระทำเมื่อมีเวลาว่างและจัดอยู่ในประเภทกิจกรรมการนันทนาการอย่างหนึ่งทั้งนี้กิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นจากการท่องเที่ยวมักมีการเดินทางพร้อมกันไปด้วยซึ่งกลุ่มคนที่สนใจมาเที่ยวชมในชุมชนคีรีวงมีจำนวนมา ซึ่งนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ที่เดินทางมาเที่ยวชม รับประทานอาหารท่องเที่ยวจากเพื่อนและญาติ มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อท่องเที่ยวพักผ่อนในช่วงวันหยุดตามเทศกาล และวันหยุดสุดสัปดาห์ พาหนะที่ใช้ในการเดินทางส่วนใหญ่เป็นรถยนต์ส่วนตัว ซึ่งชุมชนคีรีวงสามารถดึงดูดนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่ต้องการกลับมาเที่ยวซ้ำ ซึ่งในชุมชนคีรีวงมีการท่องเที่ยวอยู่หลายประเภทที่สามารถดึงดูดใจนักท่องเที่ยวให้เข้ามาเที่ยวชม เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ จะเห็นได้จากเสียงสะท้อนของผู้คนที่เข้ามาเที่ยวชมชุมชนคีรีวง

“...มีคนสนใจมาเที่ยวชมเยอะมาก โดยเฉพาะวันหยุด เสาร์ อาทิตย์ ยิ่งวันหยุดยาวยิ่งเยอะ มีทั้งนักท่องเที่ยวไปกลับ และค้างคืน...” (พี่หมอก, สัมภาษณ์วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

“...ในช่วงเทศกาลนั้รถได้หลายพันคันต่อวันเลยทีเดียว เพราะตอนนี้ที่พักผ่อนเยอะ ให้นักท่องเที่ยวเลือกได้ตามความพอใจ แล้วแต่นักท่องเที่ยว...” (พี่พาส, สัมภาษณ์วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

“...คนมาเที่ยว พอกลับไปบ้านเขาก็ไปเล่า ไปบอกต่อกัน อัพรูปมาเที่ยวชมลงเฟสบุ๊คกัน คนอื่นๆ เห็นบรรยากาศก็อยากมาเที่ยวบ้าง...” (พี่รงค์, สัมภาษณ์วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

“...วันนี้พี่มาพักผ่อนคะ ชอบแบบธรรมชาติๆ อยากมาเล่นน้ำตกทำหา ของกินก็เยอะ จะกินอะไรก็เลือกเอาเลยคะ...” (เก๋, สัมภาษณ์วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

“...เรามาพักที่นี่ 1 คืน ที่พักก็โอเคดีคะ พี่เลือกพักโซนฝั่งเขา แล้วเดินลงมาเล่นน้ำตกตอนบ่ายๆ เมื่อตอนเที่ยงแวะชมร้านกลุ่มผลิตภัณฑ์จากธรรมชาติ ซื้อกลับบ้านฝากเพื่อนคะ...” (วิว, สัมภาษณ์วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

“...มาเที่ยวศรีวังครั้งนี้ ได้แวะชมสวนสมรมของชาวบ้านด้วย ชมไป ชมไป มั่งคุดศรีวังอร่อยจริงๆ...” (อาร์ม, สัมภาษณ์วันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561)

จากเสียงสะท้อนดังกล่าวจะเห็นได้ว่า ชุมชนศรีวัง มีการให้ความหมายจากผู้คนที่เข้ามาเที่ยวชมว่าเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่น่าดึงดูดใจให้นักท่องเที่ยวมาเที่ยวชมบรรยากาศแบบธรรมชาติ เพื่อการพักผ่อนหย่อนใจตามความพึงพอใจของนักท่องเที่ยวเอง

จะเห็นได้ว่าวิถีชีวิตแบบเรียบง่ายที่มีมาตั้งแต่บรรพบุรุษของชาวศรีวัง ซึ่งชาวบ้านส่วนใหญ่ประกอบอาชีพทำสวนสมรม มีวิถีการดำเนินชีวิตเป็นแบบอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติ มีการอาศัยภูมิปัญญาแบบชาวบ้านซึ่งเกิดจากการใช้ทรัพยากรในพื้นที่ให้เกิดประโยชน์สูงสุด ซึ่งชาวศรีวังมีความได้เปรียบในเรื่องของทรัพยากรที่มีความอุดมสมบูรณ์ของพื้นที่ ถือเป็นจุดเด่นของชุมชนศรีวัง เป็นภูมิปัญญาที่ถ่ายทอดกันมาจากรุ่นสู่รุ่นกลายเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่บ่งบอกถึงความเป็นตัวตนของศรีวัง สะท้อนให้เห็นถึงการดำเนินชีวิตที่มีการปรับตัวจากบทเรียนจากการประสบการณ์ภัยธรรมชาติในอดีตที่เกิดขึ้น นำมาซึ่งการปรับตัวในการพึ่งพิงธรรมชาติ ซึ่งกลายเป็นจุดเด่นของชุมชน ซึ่งมีความเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวและเนื่องจากชุมชนศรีวังตั้งอยู่เชิงเขา มีป่าไม้ปกคลุม จึงทำให้อากาศในบริเวณนั้นเป็นอากาศบริสุทธิ์เป็นสิ่งที่น่าสนใจของผู้คนที่อยากเข้ามาเที่ยวชม และสูดอากาศที่บริสุทธิ์ในพื้นที่ซึ่งมีอากาศดีที่สุดในพื้นที่ชุมชนศรีวังเป็นพื้นที่ของการท่องเที่ยว ที่นักท่องเที่ยวจำนวนมากให้ความสนใจเข้ามาเที่ยวชมชุมชนศรีวังจนกลายเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่รู้จักของผู้คนมากมาย

สรุปและอภิปรายผล

วิถีชีวิตของชาวบ้านชุมชนศรีวังมีความสัมพันธ์กับธรรมชาติ การดำเนินชีวิตมีความสัมพันธ์กันแบบเครือญาติ ใช้ชีวิตในวิถีแบบชาวสวน หลังจากที่ต้องเผชิญกับอุทกภัยครั้งใหญ่นั้น พื้นที่ชุมชนและสวนสมรมอันเป็นอาชีพหลักของชาวบ้านได้ถูกน้ำป่าอุทกกระซางกลายเป็นเว้งตะกอนทราย บ้านเรือนเสียหายราบเป็นหน้ากลอง ชาวบ้านพยายามต่อสู้กับการดำเนินชีวิตที่เหลือนบนแผ่นดินเกิดอันเป็นที่รัก ซึ่งชาวบ้านมีความผูกพันกับวิถีชีวิตที่ดำเนินสืบทอดมาตั้งแต่บรรพบุรุษ มีความรักในความเป็นตัวตนให้ความสำคัญกับประวัติศาสตร์ ซึ่งมีความสอดคล้องกับแนวคิดวิถีชีวิต ความเป็นมาของบรรพบุรุษของตนเอง ซึ่งเป็นสิ่งที่หล่อหลอมกลมกลืนของคนในชุมชนเอง ให้เกิดความรักถิ่นที่อยู่อาศัย เกิดความรักใคร่ตระหนักถึงความเป็นมาของของชุมชนให้เกิดเป็นอัตลักษณ์ของชุมชน ซึ่ง อัต - ลักษณะ คือสิ่งที่บ่งบอกความเป็นตัวตนของชุมชนนั้นๆ ในด้านวิถีชีวิตที่สามารถพึ่งตนเองได้และสามารถรวมตัวกันจนกลายเป็นความเข้มแข็งของชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดวิถีชีวิตที่ว่า วิถีชีวิตเป็นแนวการปฏิบัติตนของชุมชนนั้นๆ ซึ่งโดยทั่วไปแต่ละชุมชนจะมีวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม ประเพณี เป็นเอกลักษณ์ของแต่ละชุมชนนั้นๆ ที่มีคุณค่า เกิดจากการรวบรวมจากประวัติศาสตร์ให้ความสำคัญแก่ความเป็นคน และหล่อหลอมกลมกลืนกันในชุมชนซึ่งก่อให้เกิดแรงผลักดันในการพัฒนาชุมชนที่สำคัญ ซึ่งชุมชนศรีวังมีอัตลักษณ์ของชุมชน

เป็นสิ่งดึงดูด ทำให้เกิดความสัมพันธ์กับการท่องเที่ยวในปัจจุบัน เป็นเหตุผลหนึ่งที่ทำให้นักท่องเที่ยวจำนวนมากสนใจเข้ามาเที่ยวชมชุมชนศรีวิง นำมาซึ่งการให้ความหมายของชุมชนศรีวิงในพื้นที่ที่แสดงกิจกรรมหรือสิ่งต่างๆ ที่หลากหลาย ซึ่งแนวคิดพื้นที่ ได้กล่าวว่า พื้นที่ทุกตารางนิ้วบรรจุด้วยความหมายมากมาย ซึ่งความหมายต่าง ๆ นั้นไม่ได้เลื่อนลอยกลับถูกกำหนดทิศทาง การสร้างกฎเกณฑ์ ก่อให้เกิดความหมายนั้นมีอำนาจศักดิ์สิทธิ์เป็นที่ยอมรับด้วยความหมายและนัยที่หลากหลาย ในส่วนของการให้ความหมายว่าเป็นพื้นที่ของพื้นที่อากาศดีที่สุดใน เนื่องจากกรมควบคุมมลพิษตรวจวัดค่ามาตรฐานอากาศพบว่าพื้นที่แห่งนี้มีอากาศที่บริสุทธิ์กว่ามาตรฐาน ซึ่งก็ควรจะประกอบกับพื้นที่ของชุมชนนั้นตั้งอยู่ในบริเวณเชิงเขา มีต้นไม้ ป่าไม้ปกคลุมอย่างมากมาย จึงมีผลทำให้มีอากาศที่บริสุทธิ์ กลายจุดเด่นที่สร้างอัตลักษณ์ให้กับชุมชนศรีวิงเอง และชุมชนศรีวิง เป็นชุมชนที่มีวิถีชีวิตที่เกี่ยวข้องและพึ่งพิงธรรมชาติ ด้วยวิถีชีวิตที่ต้องอาศัยพึ่งพิงธรรมชาติ จึงก่อให้เกิดภูมิปัญญาต่างๆ มากมาย ที่ได้จากการปรับตัวและเรียนรู้ธรรมชาติ จึงกลายเป็นพื้นที่ของการถ่ายทอดภูมิปัญญาของคนในชุมชนศรีวิง ผู้คนที่สนใจเที่ยวชม และคณะศึกษาดูงานจากที่ต่างๆ จะเห็นได้จากมีคณะต่าง นักเรียน นักศึกษา มาศึกษาดูงาน การทำผลิตภัณฑ์ สิ่งของเครื่องใช้ ของกินต่างๆ จากคนในชุมชน และยังมีการให้ความหมายว่าเป็นพื้นที่ของการท่องเที่ยว ด้วยสภาพด้านภูมิทัศน์ในแบบธรรมชาติ มีน้ำตก ป่า เขา ลำเนา ไพร เป็นที่ดึงดูดใจให้ผู้คนที่นักท่องเที่ยวสนใจมาเที่ยวชมศรีวิง เป็นสถานที่ใช้พักผ่อนหย่อนใจตามความพอใจของตนเอง ซึ่งงานศึกษาของหทัยรัตน์ ทองสกุล และเกตุฉภา บุญปรากการ (2555) ในเรื่อง การนิยามความหมายพื้นที่น้ำชาในชุมชนคูเต่า ที่มองว่า พื้นที่น้ำชาสามารถให้ความได้ในหลายมุมมอง ตามบริบทและสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป ผู้คนให้ความหมายพื้นที่น้ำชาว่า เป็นพื้นที่ของการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร พื้นที่ของการต่อยอดกับอำนาจรัฐ พื้นที่ในการพูดคุยเรื่องส่วนตัวเป็นพื้นที่ของการรวมจิตใจของชาวมุสลิมได้เป็นอย่างดี และในงานวิจัยของนิยามาล อาแย (2552) มองว่าการดำรงของตัวตนกลุ่มคนผ่านมุมมองการให้คุณค่าและความหมาย มีการนิยามว่าตัวเองเป็นใคร และเขามีการมองคนอื่นอย่างไร ซึ่งจะขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ของกลุ่มของบริบทสังคมนั้นๆ ด้วย เป็นการนิยามตนเองรวมถึงการนิยามผู้อื่นในแบบลักษณะเดียวกัน โดยที่ความหลากหลายมีการผูกติดกับพื้นที่และบริบทใกล้เคียงนั้นด้วย หรือในบางครั้ง การนิยามตัวตน จึงเปรียบเสมือนกับการสถาปนาตนเอง และสร้างอัตลักษณ์ให้กับกลุ่ม โดยเริ่มจากตัวบุคคลนั่นเอง ในส่วนของงานวิจัยของ นิรมล ชมหวาน (2557) ที่พบว่าชุมชนตลาดโบราณบางพลีมีอัตลักษณ์ชุมชนที่แสดงถึงความเป็นตัวตนของชุมชน ซึ่งถูกสร้างขึ้นบนพื้นฐานของความเหมือนกันทั้งด้านวัฒนธรรมประเพณีวิถีชีวิตความเป็นอยู่ และเกิดการยอมรับร่วมกันของชาวชุมชนและมีการปฏิบัติสืบต่อกันมาจนเกิดเป็นวัฒนธรรมการดำรงชีวิตที่มีลักษณะเฉพาะของชุมชน และเป็นสิ่งที่ครอบคลุมวิถีการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยอัตลักษณ์ที่ยังคงดำรงอยู่ในชุมชน ได้แก่ อัตลักษณ์การมีวิถีชีวิตแบบแม่ค้าชุมชนตลาดริมน้ำ การมีวิถีชีวิตที่มีหลวงพ่อดำเป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ การมีแบบแผนอาคารสถาปัตยกรรมแบบโบราณ การมีประเพณีรับบัว การมีอาหารพื้นเมือง มีขนมพื้นบ้าน ได้แก่ ขนมสายบัว ขนมกะลา และปลาสดแดดเดียว มีการละเล่นพื้นบ้าน ได้แก่ การเล่นกังหัน เมล็ดมะม่วง การแข่งเรือมาดและการเล่นมวยทะเล โดยเป็นอัตลักษณ์ที่ยังคงดำรงอยู่ในชุมชน ซึ่งบางอย่างมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เข้ากับสภาพสังคมที่เปลี่ยนไป โดยนำมาอยู่ในรูปแบบของการจัดกิจกรรมต่างๆ ภายในงานประเพณีของชุมชน โดยประเพณีรับบัวถือว่าเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนที่มีความโดดเด่นของชุมชน

เอกสารอ้างอิง

- ฉลาดชาย รมิตานนท์. (2540). *อัตลักษณ์วัฒนธรรมและการเปลี่ยนแปลง. ศูนย์สตรีศึกษา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาภาษาไทย). เชียงใหม่ : มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.*
- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2540). *ประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมชุมชนและชนชาติไทย. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
- ไชยรัตน์ เจริญสินโอฬาร. 2459. *วาทกรรมการพัฒนา : อำนาจ ความรู้ ความจริง เอกลักษณ์ และความเป็นอื่น. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิภาษา.*
- ธงชัย วินิจจะกุล. (2534). *วิธีการศึกษาประวัติศาสตร์แบบวงศาวิทยา. กรุงเทพฯ : คณะศิลปศาสตร์. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.*
- ธวัช ลำภูศรี. (2560). *ศิรั้งความเป็นเมืองที่ก้าวกระโดด แผนงานนโยบายสาธารณะเพื่อการพัฒนาอนาคตของเมือง. กรุงเทพฯ : ศูนย์ศึกษามหานครและเมือง วิทยาลัยรัฐกิจ มหาวิทยาลัยรังสิต.*
- ธวัชชัย ท้องสมุทร. (2558). *วิถีชีวิตชาวใต้. ศิลปินพันธ์ ศษ.บ. (สาขาวิชาศิลปศึกษา). ปัตตานี : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.*
- นิยามาล อาแย. (2552). *ตัวตนคนมลายูมุสลิมในเขตเมืองยะลา. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (สาขาพัฒนามนุษย์และสังคม). สงขลา : มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.*
- นิรมล ขมหวาน. (2557). *อัตลักษณ์ของชุมชนตลาดโบราณบางพลี จังหวัดสมุทรปราการ. วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์, 2(4). 1-13.*
- พวงเพชร สุรัตน์กวีกุล. (2544). *มนุษย์กับสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.*
- สมศักดิ์ ศรีสันติสุข. (2536). *การเปลี่ยนแปลงทางสังคมและวัฒนธรรม: แนวทางศึกษาวิเคราะห์และวางแผน. ขอนแก่น : คลังน่านาวิทยา.*
- สุพัตรา สุภาพ. (2541). *ปัญหาสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 15). กรุงเทพฯ : ไทยวัฒนาพานิช.*
- หทัยรัตน์ ทองสกุล และเก็ตถวา บุญปรากฏ. (2555). *การนิยามความหมายพื้นที่ น้ำชาในชุมชนคูเต่า. วารสารศิลปศาสตร์, 4(1). 78-91.*
- อัจฉรา ภาณรัตน์. (2549). *เอกสารคำสอนรายวิชาท้องถิ่นศึกษา. สุรินทร์ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.*
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2548). *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ : อัมรินทร์.*
- Lefebvre, H. (1991). *The production of space. London : Blackwell.*
- Woodward, Kathryn (1997). *Identity and difference. London: SAGE, (ed).*

บุคลากรกรม

- เก้ (ผู้ให้สัมภาษณ์). วรรณพร อนันตวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). บริเวณพื้นที่หมู่บ้านศิริวง เมื่อวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2561.
- ชัย (ผู้ให้สัมภาษณ์). วรรณพร อนันตวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). บริเวณพื้นที่หมู่บ้านศิริวง เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561.
- ชาวิน (ผู้ให้สัมภาษณ์). วรรณพร อนันตวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). บริเวณพื้นที่หมู่บ้านศิริวง เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2561.

- หมอก (ผู้ให้สัมภาษณ์). วรรณพร อนันตวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). บริเวณพื้นที่หมู่บ้านคีรีวง เมื่อวันที่ 6
กุมภาพันธ์ 2561.
- หิ้น (ผู้ให้สัมภาษณ์). วรรณพร อนันตวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). บริเวณพื้นที่หมู่บ้านคีรีวง เมื่อวันที่ 5
กุมภาพันธ์ 2561.
- แหล่ม (ผู้ให้สัมภาษณ์). วรรณพร อนันตวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). บริเวณพื้นที่หมู่บ้านคีรีวง เมื่อวันที่ 5
กุมภาพันธ์ 2561.
- อาร์ม (ผู้ให้สัมภาษณ์). วรรณพร อนันตวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). บริเวณพื้นที่หมู่บ้านคีรีวง เมื่อวันที่ 6
กุมภาพันธ์ 2561.
- เอ (ผู้ให้สัมภาษณ์). วรรณพร อนันตวงศ์ (ผู้สัมภาษณ์). บริเวณพื้นที่หมู่บ้านคีรีวง เมื่อวันที่ 5
กุมภาพันธ์ 2561.